

Коновальчук Іван Іванович 

д-р. пед. наук, доцент, завідувач кафедри
теорії та методик дошкільної й інклюзивної освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Рубан Марина Василівна

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти ННІ педагогіки
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

ПОТЕНЦІАЛ ДИТЯЧОГО ДИЗАЙНУ У ФОРМУВАННІ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПРЕДМЕТНО-ПРАКТИЧНОЇ, ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Реалізація компетентнісного підходу в сучасній системі дошкільної освіти спрямована на формування в дітей здатності діяти відповідно до своїх вікових потреб і можливостей самостійно, творчо та практично в реальних життєвих ситуаціях. Предметно-практична, технологічна компетентність згідно положень Державного стандарту дошкільної освіти в Україні визнана однією з ключових, сформованість якої дозволяє дитині не тільки пізнавати навколишнє середовище, а й творчо перетворювати або створювати його об'єкти. Значні можливості у формуванні зазначеної компетентності має дитячий дизайн як інтегрована діяльність, що поєднує художню й технічну творчість, конструювання, моделювання й елементи проектування.

Теоретичні та методичні аспекти формування в дітей дошкільного віку предметно-практичної та технологічної компетентності розкривають у своїх працях Г. Беленька, І. Біла, Н. Гавриш, Л. Гаращенко, І. Гогола, О. Долинна, О. Кононко, Т. Корж, Л. Літіченко, О. Лохвицька, О. Максимова, Н. Малиновська, Т. Пономаренко, О. Сорочинська та ін.. Потенціал використання засобів дитячого дизайну в розвитку дітей, зокрема конструювання як однієї з його основних технік, аналізують С. Довбня, Л. Журенко, Л. Зайцева, Л. Савченко, А. Федорович, Г. Шелепко та ін..

Попередній огляд публікацій дозволяє констатувати актуальність подальших досліджень ефективності використання засобів дитячого дизайну у формуванні в дітей старшого дошкільного віку предметно-практичної, технологічної компетентності.

Мета статті – проаналізувати можливості та організаційно-педагогічні умови використання засобів дитячого дизайну у формуванні в дітей старшого

дошкільного віку предметно-практичної, технологічної компетентності.

У науковій літературі досліджувана компетентність дітей дошкільного віку розглядається в двох аспектах: як предметно-практична компетентність і як технологічна компетентність. Предметно-практичну компетентність визначають як «здатність дитини використовувати матеріали, інструменти та способи дій для створення різних виробів, що мають конкретне функціональне або естетичне призначення» [1]. При з'ясуванні сутності технологічної компетентності акцент робиться на вмінні дітей визначати мету й планувати діяльність, послідовність її етапів, добирати доцільні практичні способи дій, виконувати технологічні операції та оцінювати результат своєї роботи.

У Державному стандарті дошкільної освіти в змісті освітнього напрямку «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» предметно-практична, технологічна компетентність визначена інтегровано. Її сутність полягає в здатності дитини реалізовувати творчі задуми з перетворення об'єктів довкілля з використанням різних матеріалів, що спираються на обізнаність із засобами та предметно-практичними діями, з допомогою дорослого чи самостійно у процесі виконання конструктивних, технічно-творчих завдань, завдань з моделювання [2].

Основними ознаками сформованої предметно-практичної, технологічної компетентності в дитини старшого дошкільного віку є:

- здатність дитини до творчого самовираження в самостійній та спільній з однолітками предметно-практичній, художньо-конструктивній діяльності;
- цілеспрямованість діяльності дитини, яка вміє визначити мету своєї роботи, продумати задум, уявити яким буде виріб, планувати послідовність дій для досягнення кінцевого результату;
- дитина проявляє гнучкість і креативність мислення у виборі задуму, його зміні, нестандартному використанні чи комбінуванні матеріалів, цікавих способів створення власних виробів;
- дитина знає властивості та призначення різних матеріалів (папір, картон, тканина, провіолока, природні та залишкові матеріали) та вміє їх використовувати;
- дитина безпечно та вправно користується необхідними інструментами (ножиці, клей, інструменти для з'єднання деталей та ін.);
- у дитини є досвід виконання технологічних операцій (вирізування, згинання, ліплення, з'єднування, моделювання, декорування тощо);
- самостійність, винахідливість, ініціативність, наполегливість дитини в процесі художньо-конструктивної діяльності;

- дитина може адекватно оцінювати, порівнювати задум і результати своєї діяльності, висловити ставлення до своєї роботи.

У сучасній теорії та практиці дошкільної освіти одним із ефективних засобів формування в дітей старшого дошкільного віку предметно-практичної, технологічної компетентності визнається дитячий дизайн.

Г. Шелепко, зазначає, що на противагу тому факту, що дитячий дизайн є маловивченим та відносно новим, він забезпечує безумовний потенціал для розвитку всіх сфер особистості дитини передшкільного віку та впливає на формування в неї основ художньо-конструктивних умінь, оскільки вона характеризується специфічністю сприймання оточення, виявляє чутливість, активне пізнання та здатність до наочно-образного мислення [3]. У дисертації Г. Шелепко дитячий дизайн визначено як художньо-конструктивну діяльність, спрямовану на створення дітьми об'єктів, що поєднують естетичні та функціональні властивості, та передбачають застосування доступних вікові засобів моделювання, макетування, конструювання й декорування [3].

Дитячий дизайн інтегрує художню, конструктивну, пізнавально-дослідницьку, технічно-творчу, ігрову та трудову діяльності, що дозволяє дітям опановувати широкий спектр умінь. На заняттях з дитячого дизайну діти можуть експериментувати з різними матеріалами, способами дій, опановувати техніки, які необхідні в процесі конструктивно-творчої діяльності. У процесі дизайнерської діяльності діти набувають навичок дослідження, порівняння властивостей, комбінації різноманітних матеріалів, а також роботи з різними інструментами, конструювання моделей за зразком або за власним задумом. Заняття з дитячого дизайну сприяють розвитку в дітей технологічного мислення, проєктувальних умінь, засвоєння ними операцій планування, вибору способів дій, матеріалів та інструментів, визначення послідовності етапів роботи, реалізації задуму, оцінювання та презентації готового виробу.

Проєктно-дизайнерська діяльність, в якій дитина є автором і творцем, сприяє розвитку самостійності, ініціативності, креативності, просторового мислення. Оскільки багато дизайнерських проєктів виконується в групах, то діти набувають досвіду домовлятися, розподіляти роботу, взаємодіяти в спільній діяльності, приймати відповідальні рішення щодо вибору варіантів форми, пропорцій, матеріалів, кольорів тощо.

У процесі створення авторських, оригінальних дизайнерських виробів у дітей розширюється сфера творчих проявів, задовольняється потреба у створенні нового, незвичного. Під час такої діяльності діти отримують

емоційне захоплення, відчуття радості, успіху, що стимулює їх ініціативність, підвищує мотивацію до творчого пошуку. Задоволення від процесу й результату своєї роботи в дітей виникає тому, що вони перш за все значущі для них самих.

Дизайнерська діяльність дітей має активний, ігровий та емоційно насичений характер. Маючи багату уяву, діти можуть втілювати свої часто неочікувані фантазії в оригінальні шедеври. Тому організація такої діяльності потребує реалізації педагогом особистісно орієнтованого підходу, підтримки індивідуальних здібностей кожної дитини, розуміння й поваги унікальності її творчості, створення умов для мистецького самовираження.

Потенціал дитячого дизайну у формуванні в дітей старшого дошкільного віку предметно-практичної, технологічної компетентності проявляється у можливостях різноманітних форм роботи з дошкільниками. Це можуть бути міні-проекти («Дизайн моєї кімнати», «Моя незвичайна іграшка», «Чарівне місто»), тематичні дизайн-майстерні, студії (паперопластики, екодизайну, фешн-дизайну, ландшафтного дизайну тощо), колективні творчі роботи (створення декорацій до театральної вистави, свята, макету казкового палацу, групової тематичної інсталяції), експериментування з різними матеріалами (визначення властивостей, можливостей традиційного й незвичного використання), створення простих схем, ескізів, моделей доступних для дошкільників.

Для реалізації потенціалу дитячого дизайну у формуванні в дітей старшого дошкільного віку предметно-практичної, технологічної компетентності необхідно дотримуватися певних організаційно-педагогічних умов. Створення розвивального предметно-просторового середовища, що включає різні матеріали (папір, тканина, природні та залишкові матеріали, конструктори, зокрема LEGO, зразки, моделі дизайн-проектів для дітей та ін.), інструменти та місця для експериментування, стимулює дітей до конструктивно-творчої діяльності, пробуджує бажання створити власні дизайнерські вироби. Використання поетапного проектування доступного для дітей старшого дошкільного віку допомагає їм освоїти технологічні алгоритми виготовлення дизайнерських виробів: обговорення задуму – ескіз – вибір матеріалів та інструментів – виконання роботи – презентація виробу. Також корисно використовувати візуальні покрокові інструкції: схеми, картки, піктограми, мнемотаблиці. Застосування проблемно-творчих, ігрових завдань заохочує дітей до генерації цікавих ідей, винахідливості, пошуку власних рішень, наприклад, «спроєктуй будиночок для улюбленої іграшки», «створи

прикрасу до свята»)). Необхідно максимально враховувати індивідуальний досвід та інтереси дітей, не нав'язувати їм готові зразки а надавати можливість самостійно придумувати, фантазувати. Відповідні до задумів ігрові ситуації емоційно збуджують зацікавленість і творчість дітей при виготовленні дизайнерських виробів. Інтеграція різних видів діяльності (художньої, конструктивно-технічної, ігрової, мовленнєвої та ін.) забезпечує розвиток всіх сфер особистості дитини та формування всіх компонентів її предметно-практичної, технологічної компетентності. Також важливою є організація роботи дітей над спільними дизайн-проектами в малих групах. Ці групи можуть виконувати різні ролі, завдання, що імітує реально виробничий процес. Також робота в команді сприяє розвитку в дітей soft skills. Організація презентацій та виставок, обговорення спільно з дітьми їх робіт спрямоване на формування в них самооцінки, почуття гордості за успіхи та підтримання мотивації заняття дизайном. Спільна робота з батьками має важливе значення для ефективності занять з дитячого дизайну у формуванні в дітей предметно-практичної, технологічної компетентності. Батьки допомагають дітям у пошуку ідей, забезпечують матеріали для творчої діяльності, можуть спільно виконувати проекти, брати участь в організації виставок дитячих робіт.

Висновки. Дитячий дизайн виступає ефективним інтегративним засобом формування в дітей старшого дошкільного віку предметно-практичної, технологічної компетентності, оскільки поєднує творчість, проектування та технологічні операції в єдиному практичному процесі. Також він сприяє розвитку позитивних якостей особистості дитини – ініціативності, наполегливості, самостійності, винахідливості, креативності мислення, здатності взаємодіяти з іншими, підвищує самооцінку й мотивацію до самореалізації. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці авторської програми організації студії дитячого дизайну спрямованої на формування в дітей старшого дошкільного віку досліджуваної компетентності.

Список використаних джерел:

1. Виховуємо базові якості особистості старшого дошкільника в умовах ДНЗ : методичний посібник / Г. Беленька, Н. Гавриш, С. Васильєва, В. Маршицька, С. Нечай, Г. Орлова, О. Острианська, О. Полякова, В. Рагозіна, О. Рейпольська, Н. Шкляр ; за заг. ред. Н. Гавриш. Х. : Мадрид, 2015. 220 с.
2. Державний стандарт дошкільної освіти (нова редакція 2021). Вилучено з: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvit_y.pdf
3. Шелепко Г. (2025) Формування основ художньо-конструктивних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами ландшафтного дизайну. Дисертація доктора філософії (011 – освітні, педагогічні науки). Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 286 с. Вилучено з: https://udu.edu.ua/images/data_file/viddil_aspirant/Doctor_filosofii/Shelepko/Shelepko_dis.pdf